

Aan: de Tweede Kamer - Vaste commissie voor Klimaat en Groene Groei

Van: Deltalinqs - de ondernemersvereniging voor haven en industrie in Mainport Rotterdam

Rotterdam, 9 oktober 2024

Onderwerp: versnellen van de energietransitie in de industrie en behoud vitale industrie

Geachte leden van de vaste commissie voor Klimaat en Groene Groei,

Langs deze weg brengen wij graag bijgaand position paper onder uw aandacht in verband met het debat op 17 oktober a.s. over de verduurzaming van de industrie en de komende behandeling van de KGG-begroting.

In Rotterdam bouwen we de nieuwe economie

Rotterdam, het grootste industriecluster van Nederland, heeft alles in zich om verder uit te groeien tot een hoogwaardige duurzame *energiehub* van groot strategisch belang en tot motor van de industriële transitie. Nu al zijn we de grootste wereldwijd in biobrandstoffen en ook op het terrein van waterstof en elektrificatie liggen er grote kansen en concrete projecten om Noordwest-Europa van schone energie te voorzien. Met zo'n 300 transitieprojecten trekt het havencluster (incl. logistiek, energie en industrie) er hard aan om de nieuwe schone economie gestalte te geven - en mét resultaat (zie bijlage).

Urgente situatie

Tegelijkertijd heeft de industrie (met name de chemie) in het havengebied het momenteel ongekend zwaar. Sluitingen (zie Indorama), stilvallende productie bij diverse locaties en zes kwartalen op rij krimp hakken er zwaar in en dreigen Nederland nog afhankelijker te maken van bijvoorbeeld China voor vitale producten en grondstoffen voor bijvoorbeeld onze medicijnen, windmolens, voor de isolatie van onze huizen en voor cruciale kunststoffen. De urgentie van deze situatie is nog niet overal doorgedrongen.

Een uiterst oneerlijk speelveld ten opzichte van onze buurlanden (zeer hoge netkosten), diverse koppen op het Europese beleid, overregulering, dumping/staatssteun vanuit Azië én de hoge energieprijzen in het algemeen gaan -als we niet snel handelen- op deze manier leiden tot een ingrijpende *de-industrialisatie* (zie ook rapport Draghi). Dit terwijl de vraag naar allerlei producten uit de industrie voor ons dagelijks leven niet afneemt en we de CO₂-uitstoot zo in de praktijk verschuiven naar andere landen met waarschijnlijk zelfs een wereldwijd grotere *footprint*. Ook stokken zonder ingrijpen de noodzakelijke bedrijfsinvesteringen in vernieuwing en groei die Nederland juist nodig heeft op weg naar een schone en innovatieve economie. Want hoofdkantoren investeren niet in Nederlandse bedrijfslocaties als er te weinig zicht is op toekomstig rendement en stabiliteit, zeker als investeringsprojecten op wereldschaal met elkaar vergeleken worden.

Over een andere boeg

Wat er systemisch fout gaat is overigens niemands fout of schuld. Maar de bekende manier van werken verhoudt zich niet goed met de haast die we hebben om de klimaatdoelen te halen en de omvang van de transitie. Daardoor valt de verduurzaming stil. En dat is weer van belang voor de concurrentiepositie van bedrijven, want door het ETS-systeem wordt produceren zonder investeren in verduurzaming hier te duur. Alleen door versneld te verduurzamen -en bedrijven daarbij slim en serieus te ondersteunen- voorkomen we een scenario van *de-industrialisatie* en zetten we ons land tegelijk op een voorsprong met een schone,

innovatieve en competitieve industrie en haven. **Een win-win scenario is mogelijk** en juist Nederland en Rotterdam hebben hier alle kaarten nu nog zelf voor in handen.

Daarom moet het de komende tijd niet gaan over een nieuwe 'CO₂-tonnenjacht', maar om praktische maatregelen die bedrijven concreet helpen om te verduurzamen door belemmeringen, zoals gebrek aan energie-infrastructuur en vooral ook de hoge energie- en netkosten, met de hoogste spoed op te ruimen. Veel van onze wetgeving en ondersteuning is nog niet toegesneden op de nieuwe uitdagingen van de energie- en grondstoffentransitie. Om deze transitie de wind in de zeilen te geven moeten we de aanpak over een andere boeg gooien.

Met de versnelde aanleg van de LNG-terminal in Groningen heeft de Nederlandse overheid na de start van de oorlog in Oekraïne laten zien onconventioneel en snel te kunnen opereren. Die spirit en dat soort praktische maatregelen is nu meer dan ooit nodig om ons land weer op voorsprong te zetten. In bijgaand position paper vindt u daarom -op zijn *Rotterdams*- zeven concrete punten hoe we dit kunnen doen en we zorgen voor nieuw elan en versterking van zowel de verduurzaming als onze concurrentiekracht. Daar werken wij met onze leden graag aan mee. Voor eventuele vragen kunt u contact opnemen via vanscherrenburg@deltalinqs.nl of via 06-30417005.

Met vriendelijke groet,

Victor van der Chijs

Voorzitter Deltalinqs

Bijlage: 1

Een afschrift van deze brief gaat naar de Minister voor Klimaat en Groene Groei en de Minister van Economische Zaken

Bijlage: **Position paper versnelling verduurzaming industrie**De context:

- **Met in totaal zo'n 300 verduurzamingsprojecten timmeren bedrijven in het Rotterdamse haven- en industriecluster hard aan de weg om te verduurzamen.** De projecten lopen daarbij uiteen van energiebesparingsprojecten tot opslag van CO₂, elektrificatie, de productie/gebruik van groene waterstof en op de 2^e Maasvlakte staan de nieuwste klimaatneutrale containerterminals¹. Rotterdam is inmiddels ook de grootste hub in de wereld voor biobrandstoffen waardoor anderen weer kunnen verduurzamen. Mede door deze inspanningen en het Deltalinqs Climate Program daalt de CO₂-uitstoot in de grootste haven van Europa.²
- **De omstandigheden waarbinnen onze leden momenteel verduurzamen zijn daarbij extreem uitdagend.** Zo krimpt de Nederlandse industrie qua omzet al anderhalf jaar. Hoewel geen specifieke cijfers voor mainport Rotterdam beschikbaar zijn is dit ook ons beeld voor grote delen van de industrie in de haven. Wij zien met name in het onderling sterk verbonden en hoogwaardige chemie/chloorcluster bedrijfssluitingen (Indorama) en fabrieken die deels stilliggen of stil dreigen te komen liggen.
- **Met name de hoge energieprijzen zetten momenteel enorme druk op veel bedrijven.** Zo zijn de EU-elektriciteitsprijzen 2-3 maal hoger dan in de VS en gasprijzen liggen hier 4-5 maal hoger (zie ook Draghi). Dit is een *sluipmoordenaar* voor onze lange termijn concurrentiepositie, voor de verduurzamingsopgave én voor onze strategische autonomie.
- **Door met name de hoge nettarieven ten opzichte van buurlanden loopt Nederland hierbij nog eens extra uit de pas** en dit zet Nederlandse bedrijven op grote concurrentieachterstand.³

Praktische problemen steken de verduurzaming een stok tussen de spaken:

- Veel van onze leden willen, maar kunnen in de praktijk momenteel niet verduurzamen door een groot gebrek aan noodzakelijke infrastructuur (met name elektra-aansluitingen), de extreem hoge netkosten, stikstofproblematiek en door oneerlijke concurrentie. Dit zien wij in de praktijk in de haven al gebeuren en dit zal de komende weken naar verwachting voor het eerst ook duidelijk worden uit o.a. de nieuwe KEV van het PBL en andere nog te verschijnen studies.
- In onderstaande box enkele voorbeelden uit de Rotterdamse praktijk van deze problemen.

Een derde van alle duurzame projecten is vertraagd door o.a. netcongestie; De nieuwe [Cluster Energie Strategie](#) voor het Rotterdamse cluster laat zien dat inmiddels maar liefst een derde (80!) van de 300 verduurzamingsprojecten flinke vertraging oploopt zonder versnelde verzwaaring van de elektriciteitsnetten en nieuwe onconventionele maatregelen. **Dit heeft een structureel hogere CO₂-uitstoot van 2,8 Mton/jaar voor het cluster Rotterdam-Moerdijk tot gevolg.**

De ontwikkeling van waterstof staat nagenoeg stil; Vrijwel alle grote (groene) waterstofprojecten die wij kennen in Rotterdam staan door de optelsom van te hoge netkosten, vertraging van de Delta Rhine Corridor (DRC) en onzekerheid over de *raffinage-route* stil óf investeringen vinden inmiddels elders in Europa plaats. Zo zijn in Duitsland waterstofprojecten twintig jaar vrijgesteld van de nettarieven, waar dat laatste juist hier één van de grootste knelpunten is voor de ontwikkeling van waterstof. Dit is extra zorgwekkend omdat juist Nederland alle troeven op het terrein van (groene) waterstof nu nog in eigen hand heeft.⁴ Ondertussen dreigen we dezelfde fouten te maken als destijds bij *wind op zee* waarbij Nederland haar eigen sleutelpositie liet lopen.

¹ De iets oudere vanaf 2035 ook.

² Rotterdam zat in 2023 (20,3 Mton) voor het eerst onder het cijfer van 1990 (20,6 Mton).

³ Zie o.a. het [Aurora rapport](#) dat laat zien dat de netwerkkosten in Nederland drie keer zo hoog zijn geworden in de afgelopen twee jaar. Terwijl de netwerkkosten in België, Frankrijk en Duitsland zo'n 80% lager liggen. Deze enorme stijging houdt aan volgens inschattingen van zowel Aurora, TenneT als ACM. De nettarieven worden hierdoor een steeds significanter onderdeel van de totale kosten van elektrisch produceren en Nederland heeft zich hiermee volstrekt buiten de orde geplaatst in Europa. Er is niet sprake van een oneerlijk speelveld, maar we voetballen inmiddels bergopwaarts als land met onze bedrijven.

⁴ Grote windparken op zee, eigen maakindustrie, hoogwaardige infra met de waterstof backbone, middelen in het klimaatfonds, de DRC, etc.

De markt voor o.a. duurzaam plastic dreigt te stranden; Momenteel gaan nieuwe veelbelovende spelers in de circulaire economie failliet (zie eerder o.a. Umincorp) door een stortvloed aan goedkoop plastic uit andere landen op basis van fossiele productie. Ook grote gevestigde spelers (met bijvoorbeeld duurzaam PVC in de aanbidding) krijgen geen voet aan de grond doordat overheden in aanbestedingen hier bijvoorbeeld onvoldoende op selecteren. Op deze manier stopt een hoogwaardig stuk maak- en recyclingindustrie straks in Nederland terwijl we alles nu nog in huis hebben om met duurzaam plastic aan de slag te gaan, mits overheden dit gaan uitvragen bij aanbestedingen en we de markt met elkaar ontwikkelen. Een eigen (nieuwe) industrie is straks gesloopt met nul milieuwinst omdat we alles importeren en nog afhankelijk worden van andere machtsblokken en fossiele bronnen.

Overregulering; door de stikstofproblematiek vertragen duurzame projecten terwijl Rotterdam weinig stikstofdepositie veroorzaakt (2%) en de projecten juist een enorme bijdrage kunnen leveren aan CO₂-reductie voor het hele land. Hier moet snel een einde aan komen. Ook op andere terreinen steekt de bureaucratie en overregulering in Nederland en Europa steeds meer een stok in de spaken van bedrijven. Zo willen meerdere Rotterdamse bedrijven aan de slag met chemische recycling van plastic, dat niet mechanisch recyclebaar is. Doordat de Rijksoverheid het hele proces als afvalverwerking interpreteert worden chemische bedrijven ineens als afvalverwerkende bedrijven gezien met grote gevolgen voor de investeringskosten, administratieve lasten en imago van het proces en product.

Verval niet in de oude politieke reflex

- Door netcongestie en de voornoemde oorzaken staan veel projecten stil. Hierdoor zal ongetwijfeld de nieuwe KEV van het PBL tegenvallen en dan barst ongetwijfeld de traditionele reflex van een '*CO₂-tonnenjacht*' en een pleidooi voor hogere (energie) belastingen en heffingen weer los. Ook het debat over fossiele subsidies zal een nieuwe zwengel krijgen. Terwijl het echte verhaal is dat nog meer maatregelen contraproductief werken en juist nog meer investeringen in nieuwe duurzame technologie aan ons land voorbijgaan, zoals we nu bij waterstof helaas al zien gebeuren.
- Als we namelijk willen dat we echte doorbraken creëren dan is er -zoals ook Draghi recent zei- maar één oplossing; versneld verduurzamen, de energiekosten verlagen (met name ook de nettarieven aanpakken in Nederland) en alle praktische obstakels hiervoor uit de weg ruimen met snelle vergunningen, een onconventionele aanpak van netcongestie (zie onder) en een overheid die meer risico durft te nemen. Immers onze bedrijven willen massaal verduurzamen, maar kunnen dat momenteel vooral niet door de genoemde praktische problemen met de files op het stroomnet en grote onzekerheid over zowel beleid als de marktvraag.

Enkele praktische Rotterdamse tips die voor versnelling zorgen:

U kent het befaamde Rotterdamse motto '*geen woorden maar daden*'. Daarom doen wij u vooruitlopend op het debat zeven praktische Rotterdamse handreikingen om de energietransitie te versnellen en samen met ons zowel de gevestigde industrie als nieuwkomers de wind in de zeilen te geven:

1. **Doorbraakproject Rotterdam snel in gang zetten;** het Kabinet heeft in het regeerakkoord een speciaal (cluster) programma voor Rotterdam/de Botlek aangekondigd voor de aanpak van de grote bedrijfsversterkende uitdagingen. Deltalinqs heeft hier lang voor gepleit. Wij vragen de overheid om samen slagvaardig te versnellen. Tuig dit project snel op in samenspraak met het regionaal bedrijfsleven, het havenbedrijf, overheden en toezichthouders (met een dedicated projectorganisatie). Kijk daarbij door te '*backcasten*' welke projecten echt bijdragen aan een versnelde verduurzaming van Rotterdam en zet die in gang met de juiste ondersteuning en versnelling van bestuurlijke trajecten en accepteer als overheid daarbij meer risico (zie ook hieronder). Doordat de staat allerlei risico's durfde te nemen wist Nederland in Groningen binnen een half jaar een LNG-terminal aan te leggen. Deze aanpak kan ook binnen Rotterdam toegepast worden op grote projecten. Hierbij kan worden gedacht aan projecten als 380 kV-stations en de Delta Rhine Corridor (zie hieronder). Benut hierbij met daadkracht de mogelijkheden die de nieuwe Europese wetgeving biedt om bestuurlijke trajecten te versnellen (NZIA en REDIII). Langs deze lijnen biedt de nieuwe clusteraanpak voor Rotterdam de mogelijkheid om een daadwerkelijk **win-win scenario** tot uitvoering te brengen. Hulp en medewerking van overheden en toezichthouders is hierbij nodig om dit concreet vorm te geven op zeer korte termijn. Met het Havenbedrijf en de verschillende stakeholders pakken we deze uitdaging graag op om meer te bereiken voor het hele havencluster en door op zijn Rotterdams de schouders er onder te zetten.
2. **Verlaag de netkosten snel en massief en wacht niet op het IBO.** De situatie is urgent. Nu concurreren onze bedrijven en groene (waterstof en elektrificatie-) projecten met de handen op de rug gebonden. Duurzame investeringen vallen stil omdat de business cases niet dicht te rekenen zijn.

Netverzwaring betreft publieke infrastructuur die komende jaren wordt aangelegd en waar heel Nederland vele decennia profijt van zal hebben. Financier dit dan ook uit de algemene middelen net als dijken, spoorlijnen en wegen. Zorg t.a.v. de netkosten in ieder geval dat er minimaal een eerlijk speelveld met de buurlanden ontstaat zoals aangekondigd in het Regeerprogramma en benut regelingen die ook andere landen gebruiken (IKC, VCR, etc).

3. **Kosten (duurzame) energie in het algemeen verlagen;** met name groene waterstof als energiebron voor industrie en transport en als grondstof voor de chemie is nu nog veel te duur. Naast import van groene waterstof, zullen we óók onze eigen groene waterstofproductie op gang moeten brengen om de prijs naar beneden te brengen. Onder meer de Raffinage-route is extreem belangrijk om de (blauwe en groene) waterstofketen in Nederland op gang te krijgen. Juist nu dreigen bij de uitwerking van deze raffinageroute nationale koppen te worden geïntroduceerd die een pervers effect hebben. Door de vertraging van de ontwikkeling van groene waterstof en netcongestie is CCS ook nog belangrijker geworden in de tussenfase. Zaak is dit snel goedkoper en eenvoudiger te maken. Zie hiervoor ook de suggesties die VEMW u onlangs heeft gedaan hoe dit praktisch kan worden vormgegeven. Zo moeten we op tal van terreinen werken aan het snel en slim naar beneden brengen van de energiekosten.
4. **Aanleg Delta Rhine Corridor niet vertragen, maar versnellen;** om zowel Nederland, Rotterdam, Moerdijk, Chemelot als de Duitse industrie op een duurzame voorsprong te zetten kan het niet zo zijn dat dit project vier jaar vertraagt zoals eerder deze zomer gedeeld met uw kamer. Rotterdam dreigt hierdoor een *waterstofeiland* te worden. Door in ieder geval vast aan de slag te gaan met aanleg van waterstof- en CO₂-leidingen kan vertraging wel worden voorkomen zo laten juridische analyses van o.a. de NVDE zien. Uw steun hierbij is geboden dit mogelijk te maken.
5. **Maatwerk;** Wij horen van maatwerkbedrijven dat de forse CO₂-verlaging die zij nastreven leidt tot structureel hogere kosten. Dit maakt dat er niet alleen subsidie nodig is voor de investeringskosten (Capex-subsidie, zoals nu geboden door het maatwerk), maar ook slimme oplossingen om de structureel hogere productiekosten terug te verdienen, bijvoorbeeld binnen de SDE++ en het creëren van afzetmarkten die een eerlijke prijs betalen voor iets dat duurzamer is geproduceerd.
6. **Meer zekerheid bedrijven;** Er is bij het oplossen van de netcongestie meer lef nodig bij bevoegde gezagen om te kiezen voor procedures met de kortste doorlooptijd. Dit kan door duidelijk prioriteiten te stellen. Bedrijven hebben zekerheid nodig van de netbeheerders over het exacte jaar en maand waarin ze een aansluiting krijgen, om te weten bij welke grote onderhoudsstop (meestal 1x per 3-5 jaar) ze hun verduurzamingsplannen kunnen uitvoeren. Regels moeten veel simpeler voor kleinschalige *elektriciteitsproductie* (wkk's en dergelijke) die in bedrijf houden of terug in bedrijf gebracht wordt totdat de netcongestie is opgelost. Netbeheerders en bedrijven moeten vaker en vooral ook sneller *e-hubs* en vergelijkbare oplossingen uitwerken en indien nodig voorleggen aan ACM.
7. **Versnel de circulaire economie;** Nieuwe markten voor duurzame alternatieven/grondstoffen moeten versneld worden ontwikkeld met beleid gericht op de kwaliteit van het eindproduct voor de consument, zoals door bijmenging van duurzame biobrandstoffen en duurzame grondstoffen. Soms kan Nederlands beleid een markt creëren zoals door slimmere inzet van het (overheids)aanbestedingsbeleid om de nieuwe markten voor nieuwe duurzame producten op gang te brengen. Nog beter is om dit zoveel mogelijk op Europese schaal aan te pakken om grotere duurzame markten te creëren en marktverstoring te voorkomen. Juist op circulair terrein heeft Nederland en de haven grote kansen vanwege onze sterke industrie en logistiek. Forceer dan ook bijvoorbeeld een praktische doorbraak in de *einde afval status* discussie zodat bedrijven circulair aan de gang kunnen en omgevingsdiensten en de ILenT uniform en minder risico-avers gaan opereren om de circulaire economie echt in de benen te krijgen. En zorg dat bijvoorbeeld overheden bij aanbestedingen daadwerkelijk gaan vragen om duurzamer plastic. Zo kan voor waterleidingen bijvoorbeeld om duurzaam PVC worden gevraagd. Bedrijven kunnen hier al veel leveren, maar als de markt niet op gang komt verliezen we deze hoogwaardige maakindustrie, terwijl Nederland hier juist voorop kan lopen voor zowel het milieu als qua concurrentiepositie. Stop met nationale maatregelen die het speelveld in Europa verstoren en die veroorzaken dat juist innovatieve bedrijven in Nederland het zwaar krijgen.

Tot slot

- Met het regeerprogramma en de recente begrotingen ligt er wat ons betreft in woorden een prima vertrekpunt. Nu moeten we op zijn Rotterdams vooral aan de slag en dan vooral met de uitvoering.
- Om verdere verslechtering van het investeringsklimaat daarbij te voorkomen is één ding cruciaal; **zorg voor stabiel investerings- en ondernemersbeleid dat jaren mee kan**. Alleen dan zullen de duurzame investeringen die we nu over de grens duwen weer hier plaatsvinden en bouwen we aan een haven voor de toekomst die voor heel Nederland van waarde is; innovatief, schoon en concurrerend. De grote transitie-investeringen hebben een zeer lange terugverdientijd, een stabiel beleid moet dat ondersteunen.